

TOMAŽ PAVLIN¹

Oživitev olimpijskih tekmovanj

Izvleček: Telovadba in šport in olimpijstvo so moderna gibanja, vezana na družbeni razvoj v Evropi v 19. stoletju, ki pa niso obšla antičnih vzorov. V članku analiziram na osnovi relevantne literature pojav ideje, ki je izšel iz oblikovanja moderne telovadbe ali gimnastike in športa ter telesne vzgoje v 19. stoletju, in predstavim tudi vlogo vodilnega organizatorja P. de Coubertina.

Ključne besede: gimnastika, telovadba, šport, telesna vzgoja, olimpijske igre, P. de Coubertin

UDK 796/799"18"

796.032.2(091):929 COUBERTIN PIERRE DE

The Revival of the Olympics

Abstract: Modern gymnastics and sport, as well as the modern revival of the Olympics, are the result of societal developments in 19th-century Europe. The paper analyses the birth of the Olympic idea as connected to the development of modern gymnastics, sport, and physical education in the 19th century, presenting also the role of the founder and leading organiser of the Olympic Games, P. de Coubertin.

Key words: gymnastics, sport, physical education, the Olympics, P. de Coubertin

---

¹Dr. Tomaž Pavlin je docent na Fakulteti za šport v Ljubljani. E-naslov: tomaz.pavlin@sp.uni-lj.si.

Industrijska in politične revolucije v 18. in zlasti v 19. stoletju so bistveno zaznamovale podobo “*ancien regimske*” Evrope in skupaj z razsvetljskim razvojem empirične znanosti in tehnike ter humanistike povzročile oblikovanje moderne evropske meščanske družbe in države, oprte na načelo pravne enakosti in novo lastniško-produkcijsko strukturo. V novih družbah je prevladal meščanski liberalizem in liberalni koncept naroda in nacije ter družbena politična in gospodarska tekma ali konkurenca ali rivalstvo ter tekma za zaslužkom. Politično-vzgojni ideal meščanske družbe je bil svobodni in razumni narodnjak – nacionalist, patriot in državljan, *citoyen*, primerno vzgojen, izobražen in družbeno situiran. Zato so politike evropskih držav 19. stoletja vključevale reforme *prosvete* ter vpeljevale šolsko obveznost (sprva le osnovno šolanje), kjer sta vodili protestantski Prusija (1810) in Danska (1814). Ena od novosti, ki jo je vključevalo obvezno šolstvo, so bile ure “telovadbe” oziroma telesne vzgoje (*physical education, education phisique*).

Moderni evropski *citoyeni* so si pridobili tudi pravico ali svobodo združevanja in organiziranja društva, organizirane skupine ljudi ali državljanov, ki ima skupne cilje in deluje po določenih pravilih na osnovi prostovoljnega pristopa in podreditve društvenemu statutu in programu.² To je vodilo k oblikovanju civilne družbe in civilno družbenih gibanj, tudi športnih in telovadnih ali gimnastičnih ali turnerskih. Slednja so v svojem delovanju sledila romantičnim nacionalizmom in narodnim ali nacionalnim interesom, vzporedno pa vzpostavljala tudi stroko, ki je bila vključena v šolanje mladih Evropejcev.

V vrenju moderne evropskosti 19. stoletja se je pojavila tudi ideja modernih olimpijskih iger, ideja, ki je kar nekaj časa zorela v lokalnih skupnostih nekaterih evropskih okolij. Po letih rojevanja je bila uresničena in prestopila lokalizem. Postala je sestavni in prepoznavni del evropskega modernizma, moderne telesne vzgoje. Njeno bistvo je vzgojna misel,³ zato je bila ideja nasprotje nacionalističnim in imperialističnim tendencam tistega časa, saj naj bi namesto vojaškega boja spodbujala častni boj in rivalstvo anglo-ameriške in evropske krščanske mladine, celovito – telesno in moralno – vzgojenih in izobraženih bodočih narodnih voditeljev, kar je bilo v srednjem veku dano sloju bojevnikov ali plemstvu.

---

² Enciklopedija Slovenije, 2. zv., 1987, 348.

³ D. Stepišnik v delu *Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem*, 1968, na str. 63 poudari, da je “bistvo modernega olimpizma [je] pedagoška misel, to je začel razvijati v svojem času in okoliščinah Coubertin, misel, ki ji je vsebino dal sam, medtem ko ji glede širjenja in dopolnjevanja ne vidimo kraja”.

Za njeno uresničitev danes slavijo/slavimo Francoza Pierra de Coubertina, ki je bil v procesu oživljanja le člen v verigi. Vendar mu je uspelo, kar drugim ni, preseči nacionalizme 19. stoletja in vzpostaviti olimpijski športni internacionalizem, podoben starogrškemu kozmopolitizmu (starogrški *agoni* so bili nacionalna zadeva, vendar z vidika grškega poselitvenega območja kozmopolitski, moderna tekmovanja pa so *svetovna* ali *planetarna*). Coubertinov olimpijski internacionalizem je sovpadal z razvojem industrije, tehnike in transportnih sredstev v drugi polovici 19. stoletja, ki so omogočali pretok blaga, znanja, ljudi in kultur, omogočali medsebojno merjenje in primerjanje ter dokazovanje. Resda je telesnovzgojni karakter modernih tekmovanj vse bolj vprašljiv, kakor je bil tudi že v času antičnih agonov, in se je prelevil v telesnokulturnega, igre pa so postale obvezni sestavni del človeške kulture, ekskluzivni festival športa, odprt narodom sveta, in merjenje človekovih in nacionalnih fizičnih sposobnosti ter nacionalnih ekonomij.

TELOVADBA (GIMNASTIKA) IN ŠPORT

Oživitev olimpijskih tekmovanj sovpada s procesom oblikovanja moderne gimnastike ali telovadbe in modernega športa ter koncepta telesne vzgoje. Na evropskem kontinentu so se oblikovali v prvi polovici 19. stoletja različni vadbeni sistemi, poimenovani z grškim izvirnikom gimnastika, na britanskem otoku pa se nekatere tradicionalne panoge in igre prelevijo v moderni *sport*. Termin *sport* prihaja v angleščino preko starofrancoskega *desporter* iz srednjeveškega latinskega izraza *deportare*.⁴ Poleg tega so se v javnosti prakticirale marsikatero borbene discipline in dvoboji, lov in strelstvo, čolnarstvo, konjenišstvo z dirkami in stavami ter igre, npr. igre z žogo, vezane na posamezna okolja, tehnični razvoj pa je prinesel kolo in kolesarske dirke, cestne in velodromske (dirkališčne).

V srednji Evropi se je gimnastika uveljavila tako kot šolska telesna dejavnost v šolskih institucijah Philantropinum kot društvena dejavnost. Slednjo je uveljavil udeleženec pruskega poraza proti Napoleonu leta 1806 pri Jeni F. Jahn in dejavnost poimenoval *turnen*, sledeč romantičnim germanskim koreninam srednjeveških viteških turnirjev in viteških borcev. Jahn, ki je bil od leta 1809 učitelj na eni od berlinskih gimnazij, je vodil dijake na popoldansko vadbo na telovadišče v parku Hasenhaide (danes stoji tam njegov kip) in s tem sprožil *turnarsko* gibanje, ki se je razširilo med nemštvom srednje Evrope in bilo vpeto v nemški liberalni

⁴ Snoj, 1997, 644.

nacionalizem in združevanje v Reich. Prvo društvo je bilo organizirano leta 1813, sredi 19. stoletja pa nemška turnarska zveza. Po demokratizaciji življenja po letu 1861 v avstrijskem cesarstvu se je turnerstvo širilo tudi med avstrijskimi Nemci, v Ljubljani in Celju sta bili npr. organizirani turnarski društvi ali *Turnvereina*. Gimnastika je dobila odziv tudi med Slovani, kjer se je uveljavil svojstven sistem vadbe, ki ga je oblikoval Čeh Miroslav Tyrš, društva pa so se poimenovala, zgledujoč se po slovanskem srednjeveškem junaku, *Sokol*. V Pragi je bilo leta 1862 organizirano češko matično društvo Praški Sokol, v Ljubljani pa Južni Sokol, poznejši Ljubljanski Sokol. Dejavnost so namesto grškega izvirnika poimenovali Čehi *telocvik*, Slovenci *telovadba*. Tako *turnanje* kot *telovadbo* pa ne smemo razumeti zgolj v pomenu današnje orodne in ritmične telovadbe, ampak je to dejansko širok sistem vaj od hoje, teka, skokov, pozimi drsanja in pozneje tudi smučanja do borb, iger in vaj z orodjem ali na orodju.

Gimnastika se je oblikovala tudi v drugih evropskih deželah ali avtonomno, npr. v skandinavskih deželah, kjer je dominiral švedski telovadni sistem Pera Linga, ali pa pod vplivom enega od obstoječih sistemov, kot je bil to primer v Italiji, kjer je Švicar Rudolf Obermann uvedel turnanje v vojsko piemontskega kraljestva že sredi prve polovice 19. stoletja, pozneje pa ustanovil tudi društvo.

V Franciji je temelje gimnastiki postavil Napoleonov častnik F. Amoros v prvi polovici 19. stoletja. Sredi 19. stoletja je bila ta gimnastika navezana le na vojaške kroge ali pa je bila ponudba privatnikov. Metodično prenovljena se je v društveni in civilni obliki razvila šele v zadnji tretjini 19. stoletja po težkem porazu Francozov proti Prusom. Društva so bila združena v zvezi, ustanovljeni leta 1873 (*Union des Societes de Gymnastique de France* – USFG), in je ob koncu stoletja štele pol milijona članov.

V zadnji tretjini 19. stoletja tako v francoski kot srednjeevropski prostor prihaja britanski šport. Širi se ali zaradi pristanišč ob Rokavskem prelivu in drugod po Evropi, koder so bila britanska predstavništva (npr. v Franciji v Le Havru je skupina Angležev leta 1872 organizirala Le Havre Athletic Club), ali prihajajočih britanskih študentov in zaposlenih na konzularnih in diplomatskih ter gospodarskih britanskih predstavništvih. Šport, zlasti nogomet, ki je navdušil mladino, se je hitro širil in naletel na različne odmeve. Nemški turnarji so mu nasprotovali, saj je bil tretiran kot anglosaška dejavnost, ki nima skupnega z narodno tradicijo in bitjo zlasti pa ne z narodno gimnastiko ali telovadbo. Kaj hitro so ga razglasili

za "simptom anglosaške površnosti in materializma, produkt dežele brez glasbe ali metafizike." Kritizirali so težnjo po rekordu, dominacijo števil in meritev ter spodbujanje egoizma z javno hvalo in včasih materialno nagrado, namenjeno vrhunskim dosežkom. Športu so očitali pomanjkanje višjih idealov, da je obžalovanja vredna telesna dejavnost namenjena sama sebi namesto posvečena *Svobodi in Domovini*.⁵

V nemškem prostoru je bila turnerska zveza najmnogičnejša telesnovzgojna organizacija, ki je ob prehodu stoletja štela že skorajda milijon članov. Prirejali so svoje periodične *turnfeste*, ki so vključevali tudi tekmovanja, vendar pa je bil *zmagovalec* vsak, ki je dosegel zahtevan rezultat ali določeno normo. Zadržanost do športa so turnarji prenesli tudi na poznejša olimpijska tekmovanja in nemški olimpijski komite je dejansko nastal iz nemških športnih krogov, ki so v zadnjem trenutku ujeli nastop na prvih modernih olimpijskih tekmovanjih v Atenah leta 1896. Tako ima moderno olimpijstvo britansko-francosko ozadje. V Veliki Britaniji oziroma Angliji so korenine modernega športa, Francija pa je rojstno mesto neoolimpizma.

TEKMOVANJA ALI/IN ŠPORT

Tekmovanja so bila v evropski zgodovini vseskozi prisotna, pa naj bo to simbolno z Ahilovimi *agoni* mrtvemu prijatelju Patroklu v čast ali pa srednjeveškimi turnirji. V isti koš ne gre mešati rimskih *ludijev* in gladiatorskih borb, saj imajo slednje predvsem zabavljaški značaj, medtem ko sta bila *agon* in *turnir* borba in rivalstvo plemenitih vitezov, svobodnjakov in branilcev družbenega reda, torej sta imela tudi pomembno vzgojno-kulturno poslanstvo. Značaj tekmovanj se je v različnih obdobjih spreminjal, vendar so bila tekmovanja, najsi element igre ali pa primeri dvobojev in dirk, sestavni del evropske kulture in so še danes.

Če se ozremo v britansko 18. in 19. stoletje, imamo pred seboj tekmovanja boksarjev, rokoborcev ali pa tekaške in konjske dirke in stave. Tekli ali jahali so služabniki, medtem ko je družbena elita lovila in prisostvovala dirkam ter stavila. Prizorišča tekem, najsi bo to označen travnik, zabavišče ali kockarska krčma, niso bila naključno izbrana, saj je bil s prireditvami povezan kapitalski interes organizatorjev. Na drugi strani so bile igre, tradicionalne in nove, ki so izhajale iz torišča britanske igrivosti, rivalstva in igrivih novitet vpete v ali aristokratski na-

⁵ Landmarks, 1957, 129.

čin življenja, in imele mesto poleg družabno socialnega lova na lisice ali življenje drugih slojev britanske družbe. Tekmovalno-družabna dejavnost se je v 19. stoletju institucionalizirala in se prelevila v šport.

Ko je šport sredi prve polovice 19. stoletja vstopal med britanske običaje, je to po tezi Y. P. Boulogna sovpadalo z namenom britanske aristokracije vzdrževati svojo kulturno specifiko, medtem ko je bil delavski stan tudi zaradi zaslužka željan vključiti se v športna tekmovanja, dijaki pa željni svobode.⁶ Toda stave in nagrade športnih tekmovanj so vzbujale moralno skrb angleške cerkve, imperij pa je potreboval krepke može, zdrave telesno in moralno. V takšne okoliščine je bilo vpeto delovanje pastora Thomasa Arnolda (1795–1842), ki je bil leta 1828 imenovan za ravnatelja Rugby School. Arnold se je soočil s slabim stanjem na šoli, zlasti moralnim. Gojenci, večinoma sinovi zemljiške aristokracije, ki so s seboj na šolanje pripeljali konje in pse, so se predajali alkoholizmu in uživali v lovu, domeni plemstva, ter kockanju. Verska vzgoja in pouk sta bila na repu njihovega zanimanja.

Arnold, ki je bil vzgojen kot krščanski humanist in se je zanimal za klasično kulturo ter stoiško filozofijo, o športu ni vedel dosti, o antični gimnastiki in Olimpiji pa je imel nejasno predstavo iz različnih literarnih virov. Vedel pa je, da v vzgoji mladostnika ničesar ne more nadomestiti osebnih izkušenj. Zanj je bil rek "spoznati samega sebe" (*know thyself*) ključ do posameznikovega ravnotežja in socialnega napredka ali uspeha.⁷

Arnoldovo ravnateljstvo je sovpadalo z družbenoekonomsko rastjo srednjega stanu, ki so svoje otroke vključevali v izobraževalne institucije. Mladi so v šolstvo vnašali nove običaje, med njimi igre in panoge ali šport (npr. tekaške discipline kot kros, tek čez zapreke, tek na kratke razdalje in tekaške dirke) namesto jahanja, ali pa igre kot npr. nogomet in kriket. Nogomet je bil med nekaterimi ravnatelji v začetku 19. stoletja razumljen le kot igra nižjih slojev, tudi po zaslugi Arnolda pa sta nogomet in šport začela osvajalno pot v angleško šolstvo in zatem v družbo, zato ne preseneča teza o nogometu kot angleškem oziroma britanskem nacionalnem športu (ob tem so mladi Angleži iz enotne igre nogomet oblikovali dve novi igri: *rugby* – imenovan po istoimenski šoli in *football* ali nogomet). Arnold je šport, kot piše Stepišnik, "znal [...] povezati z vzgojnimi prizadevanji" in

---

⁶ IOC, 1994, 22.

⁷ Prav tam, 23.

“šport je začel postajati sestavni del pouka, ker krepi telo in zdravje, utrjuje disciplino in samozavest, vzdržuje *fair-play* ne samo v športni igri, temveč tudi v življenju [...]”⁸ Arnoldu je z reformiranim poukom na Rugbyu uspelo v mladini dvigniti moralo ter krepiti moštost in pogum. Pri mladih je spodbujal odgovornost, samoobvladovanje, pripadnost in spoštovanje do monarhije in cerkve, moralne lastnosti, življenjsko potrebne za obvladovanje imperija.⁹ Resda je sprva naletel na odpor npr. duhovnika, ki je razumel uvajanje športa kot podrejanje duhovnosti telesnosti, pa zdravnika, ki se mu je zdel tolikšen napor škodljiv za organizem, in končno intelektualca, ki je bil zaskrbljen, da bo padel nivo znanja.¹⁰ Vendar strani so njegov model sprejemale tudi druge šole, mladi pa so se po končanem študiju še naprej ukvarjali s športom kot civilisti in ustanavljali civilne klube, najsi so bili zaposleni na Otoku ali drugod po kraljevstvu, ter organizirali tekmovanja ter zveze. Šport je postal britanski način življenja, britanski ekskluzivizem in vzporedno z britanskim vojaškim in gospodarskim imperializmom element britanskega kulturnega imperializma.

Napačno bi bilo misliti, da na evropski celini ni bilo dejavnosti, podobnih britanskemu športu. Telovadba, ki je bila telesnovzgojna in kulturna novost 19. stoletja, je prevzemala vadbena plat in v dejavnost vključevala značilne prireditve in tudi tekmo, a poleg nje so obstajale tradicionalne dejavnosti izhajajoče iz srednjega veka. Tako so Francozi tradicionalno radi gojili staro, tenisu podobno igro *jeu de paume* (igra z žogo ali tudi igra z dlanjo), rokoborbo, francoski boks *savate*, se borili in dvobojevali ter gojili plavanje, veslanje ali pa moštveno igro *soule*, podobno angleškemu *footballu* ali italijanskemu oziroma firenškemu *calciu*, ali prirejali konjske dirke. Prav tako je bila v Franciji močno prisotna humanistična pedagoška misel o vzgojnem pomenu telesne dejavnosti, najsi je izhajala iz Rabelaisovega romana *Gargantua in Pantagruel*, Montaignevih *Esejev* ali Rousseaujevega *Emila* ter kroga enciklopedistov in kroga jezuitov, ki so poudarjali krepostni pomen iger in vadbe.

Kolo, prevozna tehnična novost 19. stoletja, pa je sprožilo nov val: *kolesarstvo*. Kolo je relativno hitro prodrlo med večino francoske populacije, prav tako pa kolesarske tekme oziroma dirke, ki so bile medijsko zabeležene. Kolesarilo je staro in mlado, premožno in manj premožno, kolo in kolesarstvo pa sta odprla pot ko-

⁸ Stepišnik, 1968, 46.

⁹ IOC, 1994, 24.

¹⁰ Gillet, 1970, 66–70.

lesarskim medijem (*Cycle, Journal des Velocipedes, Chronique Velocipedes, Paris-Velo*) in dobila rubriko v aktualnih glasilih (npr. v *Le Temps*). Leta 1881 je bila organizirana francoska kolesarska zveza, v Parizu so bili leta 1890, 1891 in 1893 zgrajeni velodromi (dirkališča) in organizirani Grand Prixi, 1. julija 1903 pa je potekal prvi *Tour de France*. Kar je bil v Veliki Britaniji šport, tekme in dirke, je bilo v Franciji kolesarstvo, ki pa je izhajalo iz civilne družbe. Vzporedno s kolesarstvom se je v francoski družbi pojavljal britanski šport, ki pa še ni bil še deležen podobne medijske pozornosti. Omenili smo že angleški atletski klub v Le Havru, medtem pa je bil v Parizu 1882 ustanovljen Racing-club de France, dejansko prvi francoski športni klub, združujoč atletske discipline, predvsem teke, in igre (npr. ragbi, nogomet). Nekaj let pozneje se mu je pridružil mestni rival Stade Francais. Racing in Stade sta bila pionirja francoskega športa. V 80. letih je Racing vodil Georges de Saint-Clair, ki se je šolal v Angliji. Vzpostavil je stike s podobnim belgijskim klubom, leta 1886 pa je na neki tekmi soočil francoske atlete z angleškimi. Športna anglomanija, prodor atletike, nogometa in ragbija, so bili v vzponu. Leta 1887 sta bila kluba iniciatorja atletske (v izvorno širokem pomenu besede) zveze, ki naj bi prevzela koordinacijo razvoja in oblikovala športni prostor ter pravila. Šport je vse bolj zajemal tudi dijaštvo, ki pa je šport gojilo izven šol. Že leta 1888 je potovalo dijaško športno moštvo s pariške šole Monge v Anglijo na Eton. Parižane je vodil Pierre de Coubertin.

PIERRE DE COUBERTIN

Pierre de Coubertin je bil rojen 1. januarja 1863 v Parizu kot četrti otrok Charles-Pierra, barona Fredyja de Coubertina in Agathe-Marie-Marcelle Gigault de Criseno. Starša sta bila katoličana in rojalista, umetniško navdahnjena, oče slikar in mati glasbeno izobrazena, oba občudovalca preteklosti. Coubertinovi so bili stara plemiška družina. Korenine so izhajale iz italijanske družine, ki je emigrirala v Francijo in se ustalila med francoskim plemstvom. Eden od prednikov, Pierre de Fredy, je bil komornik na dvoru Ludvika XI. v 15. stoletju. Stoletje kasneje je Pierrov pravnuk Jean Fredy pridobil gospostvo de Coubertin v bližini Versaillesa, kjer so nasledniki postavili dvorec. Tudi materina družina je bila stara plemiška družina, ki je izhajala iz vikinških priseljencev v Normandijo. Eden od začetnikov rodu je bil celo družabnik prvega vojvode Normandije. Po materini strani so Coubertinovi imeli posestvo v Normandiji, in sicer Mirville v regiji Caux. Na posestvu, kjer je bil že v 16. stoletju zgrajen dvorec, je Pierre de Coubertin preživel večino svojega otroštva.

Mali Pierre je bil prisrčen otrok, ljubil je mirne igre in užival v risanju. Otroška leta je preživel v udobju, tudi po zaslugi matere, ki je želela, da bi postal duhovnik, zato so se med njegovimi igračami našle kadilnice, stekleničke za sveto vodo in vino, svečniki ipd. Glede na uveljavljeno aristokratsko tradicijo je šolanje pričel na jezuitskem kolegiju sv. Ignacija v Parizu. V Pierru se je zgodaj zbudila radovednost za preteklost. Zahvaljujoč očetu Jules Carronu, predavatelju humanistike in retorike, je odkril grško antiko, ko sta bila duša in telo združena v povečevanju navora ali truda.¹¹ Med šolanjem se je prav tako ukvarjal s tradicionalnimi panogami aristokracije, kot so sabljanje, jahanje, boksanje in veslanje. Bil je odličen učenec, vendar sta bila jezuitsko šolanje in vzgoja nasprotna njegovi čustveni in nemirni ter umetniški duši. V kolegiju je odrasčajoči Pierre doživel prve travme, ki so botrovale njegovemu uporništvu ustaljenemu in predpisanemu redu ter nadzorovanju. Kmalu je spoznal, da na dvorišča kolegija in pločnike gosposkega sveta ne prihaja duh stvarnega sveta in da *včerajšnje* nikakor ne more predstavljati *današnjega*, kaj šele *jutrišnjega*.¹² Pierre de Coubertin je odrasčal v burnem času industrializacije in urbanizacije, v času konfrontacije tradicionalizma in liberalizma, rojalistov in republikancev, v času nacionalne travme in krize po porazu Francije Napoleona III. proti vzpenjajoči se Prusiji in v času socialnih zahtev revnih slojev.

Po zaključenem kolegiju je pri sedemnajstih letih skladno s plemiško tradicijo najprej vstopil na vojaško akademijo, ki pa jo je kmalu zapustil in nadaljeval študij na École Supérieure des Sciences Politiques, kjer je med drugimi lahko poslušal A. C. de Tocquevillea, H. Tainea in A. Sorela, dobrega poznavalca francoske revolucije. Coubertin je v teh predavanjih spoznaval družbene ureditve in družbene transformacije. Njegovo intelektualno dozorevanje je sovpadalo s postavljanjem različnih političnih vprašanj mlajšega rodu francoskih politikov, saj je Francija stopala na pota imperializma in obnavljanja nacionalne moči po boleči pruski lekciji. Coubertin se je o predavanjih izrazil pohvalno, predavatelji so jim predstavili nove in neodvisne poglede na družbene probleme. Spoznaval je, da je v nasprotju z družinskim izvorom in tradicionalno aristokratsko politično opredelitvijo republikanec. V njem se je oblikovalo spoznanje, da

¹¹ Coubertin, 2000, 24: “[...] instilled in him a love of Greek antiquity, where body and soul were joined in a single effort of harmonious exaltation.”

¹² Boulouge, 1984, 10.

je posameznikova dolžnost rešiti ali graditi osebno humanost z odgovornim osebnim razvojem.¹³

V tedanji francoski družbi je bila pogosta kritika aktualne vzgoje, ki naj bi bila kriva francoskega zla. Iz kritike je izšel tudi poziv po fizični krepitvi in zdravju, po ustvarjalni vzgoji namesto stroge vzgoje v učilnicah, ki spominjajo na kasarniške sobe. Iskali so obliko vzgoje, sposobno zadovoljiti človekove potrebe na vseh ravneh, moderno vzgojo, ki bo osvobajala in oblikovala novo moč. Mladi francoski rod politikov je pogledoval preko meja k sosedom in spoznaval, da je pri Sedanu v francosko-pruski vojni Francoze premagal pruski učitelj in turner ter da so na Švedskem, v Veliki Britaniji in ZDA vzgojni sistemi pomenili temelj narodne preobrazbe. V člankih tvorca švedske gimnastike Pera Linga so odkrivali razloge oblikovanja specifičnega telovadnega sistema na Švedskem in njegov prispevek v borbi proti alkoholizmu. Podobno so proučevali gospodarske in družbene temelje ZDA ter starega rivala na britanskem otočju, ki je bil v dobi viktorianstva na višku slave.

Coubertin je tedaj študiral na pariški univerzi. Z delom Thomasa Hughesa *Šolski dnevi Toma Browna*, romana o 12-letnem dečku in njegovi vzgoji na šoli Rugby, in deli Thomasa Arnolda se je seznanjal z angleškim vzgojnim sistemom. Dela Arnolda so v Coubertinu vzbudila radovednost in simpatije, temu pa so sledili študijski obiski. Prvič se je odpravil v Anglijo v letu 1883. Tja se je vračal tudi v naslednjih letih in obiskal javne šole v provincialnih mestih, med njimi tudi Arnoldov Rugby, katoliške šole v Angliji in na Irskem ter univerzi v Cambridgeu in Oxfordu. Tako je imel priložnost praktično spoznati in primerjati dva pedagoška sistema, francoskega in angleškega. Angleška pedagogika in vloga športa sta ga navdušila prav tako kot angleški šport, ki se je medtem že razvil iz tradicionalnih iger in panog na podlagi pravil in klubov v civilno in univerzitetno oziroma šolsko dejavnost. Svoje izkušnje iz potovanja po Angliji je Coubertin objavil leta 1888 v knjigi *Vzgoja v Angliji*. V knjigi je tudi poudaril vlogo Arnolda, ki je po njegovem mnenju odigral glavno vlogo v razvijanju teorije in prakse telesne vzgoje, čeprav za seboj ni pustil niti telesnovzgojnega sistema niti telesnovzgojnih teoretičnih del. Na podlagi izkušenj se je v Coubertinu oblikovalo spoznanje, da je morda vzgoja celo pomembnejša kot izobraževanje, ker oblikuje značaje, in da naloga vzgojitelja ni v vzgajanju sužnjev ali poslušnih, s čimer je karikiriral francosko pe-

---

¹³ Coubertin, 2000, 24.

dagogiko, ampak mora vzgojitelj vzgojiti gospodarje.¹⁴ In ravno to naj bi bila veličina Arnolda, saj naj bi takšen sistem zagotavljal obstoj britanskega imperija, ki je potreboval mlade kolonialne uradnike in častnike, polne ne le znanja, temveč tudi fizične moči in zdravja, moralno čvrste in odgovorne. To naj bi bili moderni vitezi, častni, hrabri in pošteni *gentleman* in *sportsmani*.

Britanski šport je bil v Franciji v manjšini, prav tako ga ni bilo zaznati v aktualni francoski telesni vzgoji. Potovanja v Anglijo so Coubertina usmerila k življenjski odločitvi in delu za prenovu celovite vzgoje in telesne vzgoje ter oblikovanju takšne vzgoje, ki bo sposobna zagotoviti, kakor je Coubertinovo stremljenje opisal Y. P. Boulogne, "kolektivni duševni mir, modrost in razborito moč".¹⁵ In glavno sredstvo prenove naj bi bil šport.

Coubertin se je leta 1888 poizkusil prvič v vlogi organizatorja. Ustanovil je *Komite za razširitev telesnih vaj v vzgoji*, v katerem je imel vlogo generalnega sekretarja. Kot sekretar komiteja je opravil pregled francoskih šol, da bi spoznal stanje telesne vzgoje (leta 1869 sta bili namreč z zakonom vpeljeni v francosko šolstvo z uri telesne vzgoje tedensko). Ugotavljal je slabo fizično ali telesno razvitost francoske mladine kot posledico premajhnega gibanja. Opozoril je na slabosti in vzbudil pozornost tudi v vladnih krogih, hkrati pa spodbujal pedagoge k organiziranju šolskih atletskih organizacij, ki naj ne bi bile samozadostne, ampak naj bi sodelovale s civilnimi atletskimi organizacijami, ki so v 80. letih 19. stoletja, kot smo že omenili, dejansko bile šele osnovane. Pred seboj je imel nedvomno anglosaksonski vzor, seveda pa je bila po športni plati velika razlika med Veliko Britanijo in kontinentalno Evropo, ki je bila prepričana, da je šport nacionalna značilnost britanskega načina življenja, in to prepričanje je britanskemu otoškemu izolacionizmu tudi ugajalo.

Leta 1889 je v sklopu svetovne razstave v Parizu organiziral mednarodni kongres o telesni vzgoji in izobraževanju ter sklepal mednarodna znanstva. Po naročilu francoske vlade se je istega leta odpravil na obisk severnoameriških univerz in kolegijev, kjer naj bi proučil vlogo in delovanje študentskih atletskih zvez. Na univerzi Princeton se je seznanil z Williamom Sloanom, ki mu je pozneje pomagal pri postavljanju olimpijskega gibanja. Coubertinov biograf Norbert Müller celo domneva, da je imel Coubertin idejo o olimpijskih igrah v času njunega sre-

¹⁴ *Encyclopedia of World Sport*, 1996, II. zv., 696.

¹⁵ Boulouge, 1984, 15.

čanja že v glavi.¹⁶ Vendar pa moramo poudariti, da se je v tem času Coubertin posvečal predvsem iskanju modela telesne vzgoje za francoski prostor, pri čemer bi morala biti telovadno orientirana telesna vzgoja športno reformirana. Vključil se je tudi v porajajoči francoski šport in se seznanil z Georgesom de Saint-Claïrom, v letu 1890 ga najdemo v vrstah zveze francoskih atletskih društev.

COUBERTIN IN OLIMPIJSKE IGRE

Leta 1890 se je Coubertin srečal s konkretnim olimpijskim tekmovanjem. Tekmovanja, podobna olimpijskim oziroma zgledovana po antičnih, in ideje o njihovem organiziranju se pojavljajo že v 17. stoletju v Angliji (cotswoldske igre), ali pa v času francoske revolucije leta 1792, ko je v vnemi po kreiranju *nove dobe*, utemeljene na nacionalizmu in liberalizmu, poslanec Gilbert Romme predlagal, zgledujoč se po starogrških olimpijadah, javne igre vsake štiri leta, ki bi se imenovale Francoska olimpiada in bi potekale v Parizu na Marsovem polju.¹⁷ Prav tako so znani primeri olimpijskih tekmovanj v Skandinaviji v prvi polovici 19. stoletja in v Kanadi. Tudi Grki so npr. nekaj desetletij po osvoboditvi izpod Turkov organizirali grška nacionalna tekmovanja, in to v letih 1859, 1870, 1875, 1889 (zadnje dvoje niso bile uspešne), v srednjeevropskem prostoru pa so telovadci prirejali nastope in izlete, na katerih so poleg rednih prostih vaj in vaj na orodju vključevali discipline, podobne antičnim, npr. teke, skoke, mete diska, ali pa pripravljali predstave iz starogrške zgodovine. Tudi v našem prostoru najdemo idejno navezavo slovenske narodne telovadbe na starogrško gimnastiko že leta 1863 v ljubljanskem Južnem Sokolu. Konec istega leta je imel o tej temi predavanje društveni starosta Etbin H. Costa in poudaril, da je, kot nam že ime pove, "telovadstvo ... umetnost, po kateri se telo vadi, da je potem ugibčnejše in močnejše" in nadaljeval, da telovadni "začetek ... nahajamo v starej grški zemlji, kjer se je telesno sukanje najprvo izobrazilo do umetnosti, ki je bila prišla s Krete v Sparto, in iz Sparte v Atene, kjer je potem izgubila surovi vojaški značaj pridobivši plemenitejšo in uljudnejšo obliko". Stari Grki so po njegovih besedah imeli tri vrste telovadbe in sicer vojaško, "ktero je učilo, kako je treba sovražnika zgrabiti in braniti se", krepilno, "kteremu je bil namen, da je utrdilo človeku telesne moči in zdravje," ter borilno, "najslavnejše izmed vseh, porojeno iz razveseljevanja in

---

¹⁶ Georgiadis, 2003, 59.

¹⁷ Berod, 1994.

iz tiste želje, po kateri je človek hrepenel očitno pred gledavci pokazati, kako je močan in ugibčen”.¹⁸

V Franciji so se ponovno pojavile ideje o obnovitvi olimpijskih iger v 80. letih ob vzniku športnega gibanja. Eden od pobudnikov je bil Georges de Saint-Clair, vendar ga, zanimivo, Coubertin v svojih delih ne omenja. Čeprav je morda francoski rojak, angloman, ki se je za razliko od Coubertina v Angliji šolal in bil tedaj že uveljavljeni športni delavec v klubu Racing ter zvezi atletske (danes bi rekli športnih) društev, spodbudil Coubertinovo razmišljanje o organiziranju športnih tekmovanj po antičnem olimpijskem zgledu. Coubertin je sicer v svojih zapisih poudaril, da so pri snovanju modernih olimpijskih iger odigrale pomembno vlogo *Olympic Games* v Much Wenlocku v okraju Shropshire blizu Walesa.¹⁹ V Veliki Britaniji te niso bile osamljen primer, toda imele so najdaljši staž vse od srede 19. stoletja. Vodil jih je neumorni in vztrajni zdravnik dr. William Penny Brookes, ki je imel tudi dobre stike z Grki. S Coubertinom sta navezala stike ob kongresu o telesni vzgoji v Parizu leto pred tem. Brookes je Coubertina povabil v Much Wenlock. Coubertin se je tja odpravil po vrnitvi iz Severne Amerike jeseni 1890. Goštu v čast je Brookes organiziral olimpijska tekmovanja in Coubertin sprva ni pokazal pretiranega zanimanja. A Brookes in Coubertin sta postala prijatelja in Coubertin je pozneje poudaril, da lahko pripišemo Brookesu zasluge za moderne olimpijske igre, ki jih npr. moderna Grčija ni mogla obnoviti.²⁰

Novembra 1892 je Zveza francoskih atletske društev proslavljala peto obletnico na pariški Sorbonni. Med govorniki je bil tudi Coubertin, ki je v zaključku govora presenetil prisotne in dejal, da bi morali šport razširiti, najprej v Franciji in nato v mednarodnem merilu, kajti njegova svobodna izmenjava bo vplivala na moralo stare Evrope in okrepila vlogo miru. V podporo športnemu gibanju je predlagal obnove olimpijskih iger, vendar na aktualni osnovi in zaprosil prisotne za podporo.²¹ Ideja je sprva naletela na neodobravanje in nerazumevanje, vendar ni odnehal. Zavedal se je, da je potrebna za francosko družbeno priznanje

¹⁸ Costa, 1864.

¹⁹ Boulange, 1984, 95–112; Coubertin, 2000, 281–287.

²⁰ Coubertin, 2000, 281: “The fact that the Olympic Games, which modern Greece has been unable to restore, are being revived today is due not to a Hellene, but to dr. W. P. Brookes. He is the one who began them forty years ago. At age 82, still alert and vigorous, he is still organizing and running them.”

²¹ *Encyclopedia of World Sports*, 1996, 696.

športa njegova internacionalizacija, kar pa je bilo težko doseči. Na eni strani so bili napoti spori med telovadnimi in športnimi organizacijami, na drugi strani pa mednacionalna nasprotja zaradi aktualnih političnih dogodkov. Ne smemo pozabiti, da je bil to čas evropskega imperialističnega političnega zaostrovanja in oblikovanja različnih vojaško-političnih blokov, kar je kulminiralo v prvi svetovni vojni. Poleg sporov v krogu telesnovzgojnih ali telesnokulturnih organizacij je bil posredi tudi problem amaterizma in profesionalizma. Pred Coubertinom se je tako pojavilo načelno vprašanje in naloga, da šport amaterizira ter ga očisti profesionalizma, ki je bil zaradi stav, korupcije in nasilja moralno vprašljiv, amaterizem pa je bil jamstvo za čisti šport, ki bi bil primeren za internacionalizacijo. Starogrška tekmovanja so v tem primeru pomenila idealizacijo modernega mednarodnega tekmovanja in bila nevtralen primer modela atletskih tekmovanj.

Spomladi 1893 je naslovil na francosko zvezo atletskih društev poziv za organiziranje kongresa v juniju 1894 in uspel. Nanj je povabil tudi športne delavce iz tujine. Na dnevnem redu kongresa sta bili za olimpijsko prihodnost temeljni vprašanji: *amaterizem* in *obnova olimpijskih iger*. Kot vemo, se je izšlo po njegovih zamislih. Na kongresu so pristali na organiziranje prvih olimpijskih tekmovanj moderne dobe leta 1896 v Atenah. Sledilo je organiziranje MOK in izvolitev prvega predsednika, Grka Demetriusa Vikelasa. Coubertin je prevzel mesto generalnega sekretarja in iz ozadja vodil novonastalo organizacijo.

Leta 1896 so v Atenah potekala prva olimpijska tekmovanja moderne dobe. V Atenah sta se križala dva interesa, na eni strani narodni grški in na drugi telesnovzgojni Pierra de Coubertina (in njegovih somišljenikov), ki je želel šport umestiti kot vzgojno sredstvo v vzgojo in kulturo in je potreboval prepoznavno mednarodno prireditelje. Ob prvih igrah moderne dobe je poudaril, da je bila ideja o obnovitvi iger logična kulminacija velikega gibanja oziroma logična posledica kozmopolitskih tendenc časa, pozneje pa tudi, da njegovo delo ni bilo zgolj olimpijstvo, ki ga je resda najbolj proslavilo, ampak je bil olimpizem le polovica njegovega življenjskega dela.²² Coubertin je s poudarkom velikega gibanja imel v mislih moderno telesno vzgojo, zato organiziranje modernih olimpijskih tekmovanj sovпада z razvojem novodobne telesne vzgoje, temelječe na gimnastici ali *telovadbi* in *športu*, ter prizadevanji za njeno vključitev v prosveto, kar se je v 20. stoletju tudi zgodilo.

---

²² Coubertin, 2000, 17: "Olympism is only part of my life's work, approximately half in fact."

Takoj po igrah je Coubertin leta 1897 organiziral olimpijski kongres v francoskem Le Havru, prvi v nizu olimpijskih kongresov po ustanovitvenem v Parizu leta 1894, kajti dobro se je zavedal, da so štiri leta do naslednjih iger v Parizu dolga doba. Olimpijstvo namreč ni bilo športna panoga, ki bi se dnevno odvijalo, zato je bil v tem trenutku kongres, na katerem je bila glavna tema moralni vpliv športa na mladino, dobrodošel. Telesna vzgoja, šport in olimpizem so bili vse bolj vzajemno povezani: olimpizem je bil internacionalizacija športa, ki je promoviral šport in ga družbeno uveljavljal, s tem pa tudi telesno vzgojo, širitev in družbena uveljavitev športa pa je širila olimpizem kot telesnovzgojno in humanistično idejo. Rojeno je bilo novo gibanje, ki je temeljilo na športu kot vzgojnem sredstvu in kovnici značaja. Ideja olimpizma, ki je bila spoj poštene (*fair-play*) tekme, amaterskega športnega udejstvovanja in moralnih vrednot, izhajajočih iz lika amaterskega viteškega športnika ter idealov demokratične družbe, se je tako pričela širiti in se manifestirala z olimpijskimi tekmovanji.

Leta 1925 je Coubertin na olimpijskem kongresu v Pragi prenehal vodenje olimpijskega gibanja. V svojem govoru je poudaril obravnavanje pedagoških vprašanj, ki so po njegovem mnenju bistvene vrednote športa in jih ne bi smeli prezreti pri nadaljnjem razvoju olimpizma. Vendar so se nekatere športne panoge že profesionalizirale, kar je najedalo načelo amaterizma in razbijalo amaterski model telesne vzgoje, dejavnosti, ki je imela na prvem mestu humanovzgojno poslanstvo v nasprotju s profesionalnim spektaklom.

BIBLIOGRAFIJA

- Anthony, D. W. (1997): "150 Years of Olympism", *Journal of Olympic History*, 2, 14–15.
- Berod, A. A. (1994): "In France, the idea of the Olympic Games crosses the centuries", *Olympic Revue*, 339–341.
- Boulonge, Y. P. (1984): *Olimpijski duh Pjera de Kubertena*, Beograd, Narodna knjiga.
- Costa, E. H. (1864): *Nekoliko besed o telovadstvu*, Ljubljana.
- Müller, N., ur. (2000): *Pierre de Coubertin: Olympism, Selected Writings*, Lausanne, IOC.
- Encyclopedia of World Sport*, ur., Levinson, D., Christensen, K. (1996): Santa Barbara, Denver, Oxford, ABC-CLIO.

- Dixon, J. G., McIntosh, P. C., Munrow, A. D., Willetts, R. F. (1957): *Landmarks in the History of Physical Education*, London, Routledge & Kegan Paul.
- Riordan, J., Krüger, A., ur. (2003): *European Cultures in Sport*, Bristol, Intellect.
- Georgiadis, K. (2003): *Olympic Revival*, Atene, Ekdotike Athenon.
- Gillet, B. (1970): *Povijest sporta*, Zagreb, Matica Hrvatska.
- Gutmann, A. (1994): *Games and Empires*, New York, Columbia University Press.
- Hill, C.R. (1996): *Olympic politics*, Manchester, Manchester University Press.
- Müller, N. (1994): "Twelve congresses for a century of Olympism", *Olympic Revue*, 333–337.
- Miller, D. (2003): *Athens to Athens*, Edinburgh & London, Mainstream Publishing.
- Snoj, M. (1997): *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Stepišnik, D. (1968): *Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem*, Ljubljana, DZS.
- The International Olympic Committee – One hundred Year (1994)*, Lausanne, MOK.
- Zaletel, V. (1933): *Zgodovina telesne vzgoje in sokolstva*, Ljubljana, Učiteljska tiskarna v Ljubljani.